

การเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่นพึ่งตนเองในจังหวัด พระนครศรีอยุธยา*

EMPOWERMENT OF SELF-RELIANT LOCAL COMMUNITIES IN PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA PROVINCE

สมบัติ นามบุรี, วรรัตน์ ศรีสถิตย์วัฒนา

Sombat Namburi, Wareerat Srisathidwattana

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: nickeybat@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่นพึ่งตนเอง 2. ให้ได้นวัตกรรมกระบวนการเชิงเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่นพึ่งตนเอง และ 3. ประเมินนวัตกรรมกระบวนการเชิงเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่นพึ่งตนเองในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ดำเนินการวิจัยแบบผสมวิธี เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 392 คน สัมภาษณ์ จำนวน 18 รูปหรือคน และทำการประเมินนวัตกรรม 9 รูปหรือคน โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.981 และใช้แบบสัมภาษณ์ในการสัมภาษณ์ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงพรรณนาและเชิงอนุมาน

ผลการวิจัยพบว่า 1. ขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่นพึ่งตนเอง พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ การปรับตัวกิจกรรมในระดับครัวเรือน ศักยภาพของชุมชนในการพึ่งตนเองและการพึ่งพากันเอง ภูมิคุ้มกันทางปัญญาของชุมชน และการมีส่วนร่วมของภาคส่วนเพื่อสร้างประชาธิปไตยชุมชน 2. นวัตกรรมกระบวนการเชิงเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่นพึ่งตนเอง พบว่า ชุมชนมีการนำหลักการเสริมสร้างพลังทางสังคม คือ การสร้างสังคมเข้มแข็งที่แบ่งปันไม่ทอดทิ้งกันและมีคุณธรรม การรองรับสังคมสูงวัยอย่างมีคุณภาพ การสนับสนุนความร่วมมือกับทุกภาคส่วน การส่งเสริมความเสมอภาคทางเพศในชุมชน การพัฒนาทุนทางสังคมและวัฒนธรรม โดยนำหลักอิทธิบาท 4 มาเป็นหลักปฏิบัติคือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา จนนำไปสู่เพิ่มขีดความสามารถของชุมชนทำให้เกิดการปรับตัวกิจกรรมในระดับครัวเรือน การพัฒนาศักยภาพของชุมชนในการ

* Received June 12, 2025; Revised July 23, 2025; Accepted July 28, 2025

พึ่งตนเองและการพึ่งพากันเอง การมีส่วนร่วมของภาคส่วนเพื่อสร้างประชาธิปไตยชุมชน และการสร้างภูมิคุ้มกันทางปัญญาของชุมชน และ 3. ประเมินผลนวัตกรรมกระบวนการเชิงเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่นพึ่งตนเองในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ด้านนวัตกรรมการเสริมสร้างพลังทางสังคมของชุมชน ด้านหลักอิทธิบาท 4 และด้านนวัตกรรมกระบวนการเชิงเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่นพึ่งตนเองในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่ามีความเหมาะสมมากที่สุดทุกด้าน

คำสำคัญ: การเพิ่มขีดความสามารถ; ชุมชนท้องถิ่น; การพึ่งตนเอง

Abstract

Objectives of this research paper were: 1. To study the capacity of local communities to be self-reliant. 2. To obtain innovative processes to increase the capacity of self-reliant local communities and 3. To evaluate the innovation of processes to increase the capacity of self-reliant local communities in Ayutthaya Province, this study employed a mixed-methods design. Data were collected from 392 samples in Ayutthaya Province. 18 key informants were interviewed, and 9 innovations were evaluated using purposeful sampling. The research tools were a questionnaire with a reliability (Cronbach's alpha) = 0.981 and an in-depth-interview script. Data was analyzed using both descriptive and inferential data analysis.

The research results were found that 1. The capacity of local self-reliant communities was found to be at a moderate level, by overall, including behavioral adjustment at the household level, community potential for self-reliance, community intellectual immunity, and sectoral participation in building community democracy. 2. The process of innovations for increasing the capacity of local self-reliant communities was found that the communities applied the principles of social empowerment, namely, building a strong society that shares and does not abandon each other and has morality, supporting a quality aging society, supporting cooperation with all sectors, promoting gender equality in the community, and developing on the basis of social and cultural capital by using Iddhipadadhamma as the main principles of practice, namely, Chanda (aspiration), Viriya (effort), Citta (focus),

Vimamsa (investigation), leading to increased community capacity, resulting in behavioral adjustment at the household level. Developing the potential of communities to be self-reliant and self-reliant, participation of sectors to create community democracy, and building intellectual immunity of communities. And 3. Evaluating the results of innovation processes to increase the capacity of self-reliant local communities in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province was found that innovations to enhance the social power of communities, the four principles of Iddhipadadhamma and innovation processes to increase the capacity of self-reliant local communities in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province were found to be most appropriate in all aspects.

Keywords: Empowerment; Local Communities; Self-Reliant

บทนำ

ประเทศไทยมีชุมชนเป็นสังคมฐานรากที่มีความสำคัญ มีวิถีวัฒนธรรมแตกต่างหลากหลายตามภูมินิเวศ การพัฒนาประเทศที่ผ่านมาเป็นการพัฒนาที่ถูกกำหนดมาจากข้างบนลงสู่ข้างล่าง ชุมชนไม่มีส่วนร่วมในการกำหนด จึงไม่สามารถแก้ปัญหาได้ตรงกับความต้องการของประชาชน จนก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ชุมชนอ่อนแอประสบปัญหาความยากจน สร้างความไม่เป็นธรรม ความเหลื่อมล้ำ และความขัดแย้งเกิดขึ้นในสังคม ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของชุมชนถูกทำลายจนเสื่อมโทรม ประชาชนไม่มีบทบาทสำคัญทางการเมืองถึงแม้ว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้บัญญัติรับรองสิทธิชุมชน และประชาชนให้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเองตามความหลากหลายของวิถีชีวิต วัฒนธรรม และภูมิปัญญาของท้องถิ่นแล้วก็ตาม ดังนั้นเพื่อรักษาไว้ซึ่ง “อธิปไตย” อันเป็นอำนาจที่แท้จริงของประชาชนชาวไทย ขบวนการองค์กรชุมชนจึงมีเจตนารมณ์อันแน่วแน่ในอันที่จะพัฒนาไปสู่ชุมชนเข้มแข็งจัดการตนเองได้ เพื่อเข้าไปมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาประเทศ สร้างระบบประชาธิปไตย และระบบธรรมาภิบาลร่วมกับภาคส่วนต่าง ๆ อย่างมีศักดิ์ศรีและเท่าเทียม (สุวัฒน์ คงแป้น, 2563)

การพัฒนาขีดความสามารถของชุมชนให้เข้มแข็งนั้นจะต้องมีความสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) ด้วย ซึ่งเน้นการพัฒนาพื้นที่โดยเฉพาะเขตชุมชนเมืองเชื่อมโยงเชิงกายภาพสู่การพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจ

ชุมชนตามแนวระเปียงเศรษฐกิจต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและการกระจายความเจริญในการพัฒนาชุมชนตามระเปียงเศรษฐกิจ รวมไปถึงพื้นที่จังหวัดที่กำลังเติบโต และตามยุทธศาสตร์ที่ 9 การพัฒนาภาค เมืองและพื้นที่เศรษฐกิจ โดยการขับเคลื่อนทุกภาคส่วนในระดับพื้นที่ ท้องถิ่น และชุมชน เพื่อรองรับการขยายตัวของประชากร โดยเฉพาะในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ไปสู่การพัฒนาเมืองให้เป็นเมืองนำอยู่และมีศักยภาพรองรับการค้าการลงทุน ปัจจุบันชุมชนของประเทศไทย โดยเฉพาะบางองค์กรชุมชนยังไม่สามารถร่วมกันจัดการปัญหาของตนเองและของชุมชนได้ โดยชุมชนขาดการสนับสนุนจากภาครัฐ ทั้งด้านเงินทุน ด้านบุคลากรที่จะมาให้ความแนะนำเกี่ยวกับการดำเนินงาน หรือมาฝึกอบรมให้แก่สมาชิกในชุมชน ขาดกระบวนการการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นวิถีชุมชน ต้องอาศัยเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือองค์กรพัฒนาเอกชนมาจัดการปัญหาในชุมชน เนื่องจากสมาชิกของชุมชนยังขาดความสามารถในการจัดการชุมชน จำเป็นต้องได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากภาครัฐ และองค์กรพัฒนาเอกชนปัญหาที่พบได้แก่ ปัญหาทางสังคม ได้แก่ ปัญหายาเสพติด ปัญหาครอบครัว ปัญหาเด็กเร่ร่อน ปัญหาคนยากไร้ ปัญหาทางเศรษฐกิจ ได้แก่ ปัญหาคนว่างงาน ปัญหาคนยากจน ปัญหาหนี้สินนอกระบบ ผู้นำชุมชนคอร์รัปชันปัญหาสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ปัญหาน้ำเน่าเสีย ปัญหามลภาวะเป็นพิษ ปัญหาขยะล้นเมืองปัญหาทางการปกครอง ได้แก่ ขาดกระบวนการวางแผนชุมชน ขาดการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนกับท้องถิ่น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2559)

ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนนั้นขาดการแก้ไขกันอย่างจริงจัง และขาดแนวทางในการดำเนินการแก้ไขอย่างเป็นระบบ ชุมชนขาดการสนับสนุนจากภาครัฐอย่างเป็นรูปธรรม และชุมชนไม่สามารถบูรณาการศาสตร์ต่าง ๆ และบริบทของสังคมเพื่อนำไปแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเองอันเนื่องมาจากชุมชนไม่เข้มแข็ง และขาดขีดความสามารถที่ควรจะเป็น ดังนั้น การส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งกล่าวคือ การที่สมาชิกในชุมชนมีความสามารถบริหารจัดการอย่างต่อเนื่อง มีวัตถุประสงค์ร่วมกันเข้าร่วมคิด ร่วมทำ มีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติความเป็นชุมชนจะทำให้มีศักยภาพในการแก้ไขปัญหาวิกฤตในลักษณะต่าง ๆ ได้ (ประเวศ วะสี, 2553)

จากเหตุผลดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาเกี่ยวกับการเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่นพึ่งตนเอง ชุมชนที่เข้มแข็งมีขีดความสามารถในการพึ่งพาอาศัยตนเองได้ ซึ่งเกิดจากการร่วมมือของภาครัฐเอกชนและภาคประชาชน จะสามารถสร้างชุมชนให้มีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน เป็นผลให้เกิดความสงบของประชาชนในประเทศ ที่นำไปสู่ความเจริญงอกงามในภาคสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ที่จะสามารถสร้างสังคมไทยให้มั่นคง มั่งคั่ง

ที่ยั่งยืนตามเจตนารมณ์ของยุทธศาสตร์ชาติ ซึ่งกระบวนการวิจัยจะทำการวิจัยเกี่ยวกับขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่นพึ่งตนเองในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นอย่างไร การพัฒนาและนำเสนอแนวทางการเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่นพึ่งตนเองในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาควรเป็นอย่างไร และจากผลการพัฒนานั้นประเมินออกมาแล้วมีประสิทธิผลของการเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่นพึ่งตนเองในจังหวัดพระนครศรีอยุธยามากแค่ไหน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่นพึ่งตนเองในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อให้ได้แนววัตกรรมการกระบวนการเชิงเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่นพึ่งตนเองในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
3. เพื่อประเมินนวัตกรรมกระบวนการเชิงเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่นพึ่งตนเองในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบการวิจัยโดยใช้การวิจัยแบบผสมวิธี มีทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อยืนยันผลการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์ในเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) มีแบบแผนการวิจัยแบบกลุ่มเดียวศึกษาสภาวะการณ์โดยไม่มีการทดลอง โดยมีประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ ประชาชนในชุมชนบางหลวง อำเภอบางบาล จำนวน 964 คน ประชาชนในชุมชนเชียงรากน้อย อำเภอบางปะอิน จำนวน 16,740 คน และประชาชนในชุมชนบ้านรุน อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 1,456 คน รวมทั้งสิ้น 19,160 คน (สำนักงานสถิติจังหวัดพระนครศรีอยุธยา, 2567)

2.2 ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง คำนวณตามสูตรของ Yamane (1973) ได้ขนาดตัวอย่าง เท่ากับ 392 ตัวอย่าง โดยใช้การสุ่มแบบเจาะจง

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 18 รูปหรือคน ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน จำนวน 6 คน ประชาชนชาวบ้าน จำนวน 4 คน ประชาชนในชุมชน จำนวน 4 คน นักวิชาการ ด้านรัฐประศาสนศาสตร์ จำนวน 1 คน นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 1 คน

3. เครื่องมือที่ใช้การวิจัย

เครื่องมือที่ใช้การวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.981 และ ใช้แบบสัมภาษณ์ในการสัมภาษณ์

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บข้อมูลจากประชาชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 392 ตัวอย่าง สุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง โดยเลือกประชาชนในชุมชนบางหลวง อำเภอบางบาล ประชาชน ในชุมชนเชียงรากน้อย อำเภอบางปะอิน ประชาชนในชุมชนบ้านรุน อำเภอเมือง พระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และประเมินนวัตกรรม จำนวน 9 รูปหรือคน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Multiple Regression Analysis) ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ และสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนาเพื่อยืนยันผลการศึกษาเชิงปริมาณจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญอีกครั้งหนึ่ง

ผลการวิจัย

1. ชีตความสามารถของชุมชนท้องถิ่นพึ่งตนเองในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบ ผลการศึกษาดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับขีดความสามารถ ในการพึ่งตนเองและการจัดการตนเองในภาพรวม

ข้อ	ขีดความสามารถในการพึ่งตนเองและการจัดการตนเอง	S.D.	แปลผล	
1	การปรับพฤติกรรมในระดับครัวเรือน	3.18	ปานกลาง	
2	ศักยภาพของชุมชนในการพึ่งตนเองและการพึ่งพากันเอง	3.12	ปานกลาง	
3	การมีส่วนร่วมของภาคส่วนเพื่อสร้างประชาธิปไตยชุมชน	3.11	ปานกลาง	
4	ภูมิคุ้มกันทางปัญญาของชุมชน	3.12	ปานกลาง	
	ภาพรวม	3.11	0.852	ปานกลาง

จากตารางที่ 1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการปฏิบัติเกี่ยวกับขีดความสามารถในการพึ่งตนเองและการจัดการตนเอง โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.11 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.852 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับปานกลางทุกด้านโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยได้แก่ การปรับพฤติกรรมในระดับครัวเรือน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.18 รองลงมาคือ ศักยภาพของชุมชนในการพึ่งตนเองและการพึ่งพากันเอง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.12 อันดับสามภูมิคุ้มกันทางปัญญาของชุมชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.12 และ การมีส่วนร่วมของภาคส่วนเพื่อสร้างประชาธิปไตยชุมชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.11 ตามลำดับ

2 นวัตกรรมกระบวนการเชิงเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่นพึ่งตนเองในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบผลการศึกษาดังนี้

2.1 ด้านการเสริมสร้างพลังทางสังคมของชุมชน 5 ด้าน ประกอบด้วย 1. การสร้างสังคมเข้มแข็งที่แบ่งปันไม่ทอดทิ้งกันและมีคุณธรรม เกิดจากการสร้างโอกาส และความเสมอภาคทางสังคมของชุมชน การดึงเอาพลังประชาสังคม ชุมชน ท้องถิ่นมาร่วมขับเคลื่อน การสนับสนุนการรวมตัวของประชาชนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน การต่อยอดจากรากฐานของสังคมวัฒนธรรมไทย คือความมีน้ำใจ การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และการส่งเสริมให้ทุกเพศสภาพมีส่วนร่วม รับผิดชอบครอบครัวและร่วมกันพัฒนาสังคม 2. การรองรับสังคมสูงวัยอย่างมีคุณภาพ เกิดจากการระดมสรรพกำลังของชุมชนเพื่อรองรับสังคมสูงวัยให้สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างอิสระ การจัดระบบการดูแลผู้สูงอายุระยะยาวในชุมชน สร้างความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วน การดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในด้านต่าง ๆ ทั้งสุขภาพทางกาย จิต สังคม ปัญญา การยึดหลักคิดที่มีผู้สูงวัยเป็นศูนย์กลางและออกแบบบริบททางเศรษฐกิจชุมชนให้สอดคล้องกับผู้สูงอายุทุกระดับ และการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุในรูปแบบชมรมผู้สูงอายุและการทำกิจกรรมทางสังคมร่วมกัน 3. การสนับสนุนความร่วมมือกับทุกภาคส่วน เกิดจากการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับชุมชน การสร้างเสริมองค์ความรู้ เครือข่าย และทุนทางสังคมของชุมชนให้มีขีดความสามารถในการบริหารจัดการ การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ในด้านการเตรียมความพร้อมที่มีมาตรฐานสอดคล้องกับวิถีชุมชน การจัดตั้งรูปแบบอาสาสมัครโดยจัดให้มีอาสาสมัครอำนวยความสะดวกในการจัดการชุมชน และการส่งเสริมความเสมอภาคเท่าเทียมระหว่างเพศในชุมชนและท้องถิ่น 4. การส่งเสริมความเสมอภาคทางเพศในชุมชน เกิดจาก การขจัดความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็กทุกรูปแบบทั้งในพื้นที่สาธารณะและพื้นที่ส่วนบุคคลในชุมชน ส่งเสริมความร่วมมือให้ทุกภาคส่วนทั้ง สถานศึกษา อบต. ภาคประชาสังคม เข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศ ส่งเสริมความเชื่อในเกียรติศักดิ์และคุณค่าของ

มนุษย์และสิทธิอันเท่าเทียมกันของบุรุษและสตรี การคุ้มครองอย่างรอบด้านทั้งสิทธิเสรีภาพด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมในชุมชน และการบูรณาการการดำเนินงานตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมทำและร่วมรับผิดชอบ เพื่อช่วยให้สังคมไทยปราศจากการเลือกปฏิบัติ 5. การพัฒนาฐานทุนทางสังคมและวัฒนธรรม เกิดจากการเพิ่มคุณภาพของประชาชนในชุมชนให้มีศักยภาพ มีคุณธรรมและจริยธรรม การประสานทรัพยากรเพื่อการพัฒนาชุมชนให้เกิดประสิทธิภาพภายใต้ข้อจำกัดของทรัพยากร การจัดการทุนทางสังคมมาใช้ตามบริบทของชุมชนทั้งทุนธรรมชาติ ทุนการเงิน ทุนภูมิปัญญาและวัฒนธรรม การกระตุ้นให้ประชาชนในชุมชนมีจิตสำนึกในการพึ่งพาตนเองและร่วมรับผิดชอบในชุมชนของตน และการสร้างความไว้วางใจระหว่างผู้นำชุมชนและสมาชิกของชุมชน

2.2 การนำหลักอิทธิบาท 4 มาเป็นหลักในการเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่นพึ่งตนเอง ประกอบด้วย 1. ฉันทะ ความพอใจ เกิดจากประชาชนมีความพอใจรักในสังคม วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ ภูมิปัญญาของชุมชน การประพฤติ ปฏิบัติ การศึกษา อบรม และการสืบทอดวัฒนธรรมของชุมชน การพัฒนาคนในชุมชน การพัฒนาคนในสังคมชุมชนให้เกิดสติมีใจรักในบ้านเกิด การทำงานด้วยความสมัครใจ ยินดีรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างของสมาชิกในชุมชน และมีการเรียนรู้ ทำในสิ่งที่ดีงาม ถูกต้อง และมีความสุจริต ยุติธรรม 2. วิริยะ ความเพียร เกิดจากประชาชนมีความเข้มแข็งอดทน มุ่งมั่นทุ่มเทในการทำงานเพื่อชุมชน มีความเพียรในการระวัง และละอกุศล อบายมุขรอบ ๆ ภายทำงานกันด้วยความขยันหมั่นเพียรนั้นจะมีอุปสรรคและต้องใช้เวลายาวนาน กล้าเผชิญหน้ากับปัญหาและความท้าทายในการทำงานเพื่อชุมชน และมีความมุ่งมั่นในการทำงานทุ่มเททั้งแรงกายแรงใจเพื่อให้ชุมชนเข้มแข็ง 3. จิตตะ การเอาใจใส่ เกิดจาก ประชาชนมีความตั้งใจ ตั้งใจ รอบคอบและมีความรับผิดชอบต่องานในชุมชน การนำความรู้และประสบการณ์มาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่องานในชุมชน มีความใส่ใจในรายละเอียดของงานพัฒนาตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ การกำหนดลำดับขั้นตอนการพัฒนาชุมชนเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล และการมองโลกในแง่ดีและเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองและสมาชิกของชุมชน 4. วิมังสา ทำงานด้วยปัญญา เกิดจากการที่ประชาชนคิดให้รอบคอบถึงผลดี ผลเสียและความคุ้มค่าในการทำงาน การคิดค้นแนวทางการปรับปรุงงาน ไตร่ตรองและตรวจสอบอยู่ตลอดเวลา การคิดวิเคราะห์และการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางภูมิปัญญาท้องถิ่น การปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและสังคม และการสร้างสรรค์แนวคิดใหม่และนวัตกรรมของชุมชน

2.3 การเสริมสร้างพลังทางสังคมของชุมชนท้องถิ่นพึ่งตนเองในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย 1. การปรับพฤติกรรมในระดับครัวเรือน เกิดจากการ

สร้างสุขภาพจิตที่ดีและมีความสุขในการดำเนินชีวิตในชุมชน การพัฒนาและส่งเสริมพหุ
ปัญญาผ่านครอบครัว ระบบการศึกษาและสภาพแวดล้อม การส่งเสริมให้ครอบครัวมี
คุณภาพและมีความอบอุ่น มีทักษะและการเรียนรู้ของครอบครัว ครอบครัวมีความ
รับผิดชอบร่วมกัน แบ่งงานและหน้าที่กันตามความเหมาะสม มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน
และการสร้างความรักความห่วงใย การเลี้ยงดูที่เหมาะสมเพียงพอ 2. การพัฒนาศักยภาพ
ของชุมชนในการพึ่งตนเองและการพึ่งพากันเอง เกิดจากการพัฒนาคนในชุมชนในทุกมิติ
และในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี เก่ง และมีคุณภาพ การรวมกลุ่มของสมาชิกในชุมชนเพื่อ
บริหารจัดการและมีส่วนร่วมในกิจการที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนโดยตรง การเสริมสร้าง
สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพอย่างเป็นระบบตั้งแต่ระดับ
ครอบครัว ชุมชน การส่งเสริมสนับสนุนให้ชุมชนมีการรวมตัวกัน วิเคราะห์สภาพปัญหาที่
เกิดขึ้นและร่วมกันแก้ไขปัญหา และร่วมกันสร้างมาตรฐานในการดำรงชีวิตที่ดี มีความ
พร้อมที่จะพัฒนาชุมชนของตนเอง 3. การมีส่วนร่วมของภาคส่วนเพื่อสร้างประชาธิปไตย
ชุมชน เกิดจากการสนับสนุนให้ประชาชนรวมกลุ่มและมีเวทีกลางเพื่อสร้างกระบวนการ
เรียนรู้ร่วมกันและการใช้เหตุผล การปรับบทบาทภาครัฐให้เป็นที่ปรึกษา สนับสนุนองค์
ความรู้และพัฒนาทักษะในการบริหารจัดการชุมชน การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม
ในการปฏิบัติงานหรือร่วมเสนอแนวทางที่นำไปสู่การตัดสินใจ การเปิดโอกาสให้ประชาชนมี
สิทธิในกระบวนการนโยบายสาธารณะของชุมชนทั้งในด้านการให้และรับรู้ข้อมูลข่าวสาร
การเปิดโอกาสให้ประชาชนชุมชน ตั้งแต่เริ่มต้น ได้ร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ ร่วมประเมินผลใน
ทุกขั้นตอน 4. การสร้างภูมิคุ้มกันทางปัญญาของชุมชน เกิดจากการสร้างความรอบรู้ด้าน
สุขภาวะ การป้องกันและควบคุมปัจจัยเสี่ยงที่คุกคามสุขภาวะของชุมชน สร้างกระบวนการ
เรียนรู้ของชุมชนให้สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของโลก การพัฒนาวิสัยทัศน์ในการพัฒนา
ชุมชนและการจัดการความเสี่ยงด้านต่าง ๆ ของชุมชนเพื่อความยั่งยืน การพัฒนาผู้นำการ
พัฒนาและการใช้ประโยชน์จากฐานข้อมูลภูมิสังคม และการสร้างคุณค่าใหม่ในอนาคตด้วย
การเพิ่มศักยภาพของการพัฒนาคนรุ่นใหม่

3. ประเมินผลนวัตกรรมกระบวนการเชิงเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่น
พึ่งตนเองในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบผลการศึกษาดังนี้ ด้านนวัตกรรมเชิงการ
เสริมสร้างพลังทางสังคมของชุมชน พบว่า ผลการประเมินความเหมาะสมของนวัตกรรมเชิง
การเสริมสร้างพลังทางสังคมของชุมชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด
ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.76 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.32 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน
พบว่ามีความเหมาะสมมากที่สุดทุกด้าน ด้านหลักอิทธิบาท 4 พบว่า ผลการประเมินความ
เหมาะสมของหลักอิทธิบาท 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด เมื่อพิจารณา

เป็นรายด้านพบว่ามีความเหมาะสมมากที่สุดทุกด้าน ด้านนวัตกรรมกระบวนการเชิงเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่นพึ่งตนเองในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ผลการประเมินความเหมาะสมของนวัตกรรมกระบวนการเชิงเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่นพึ่งตนเองในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่ามีความเหมาะสมมากที่สุดทุกด้าน

อภิปรายผลการวิจัย

1. ขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่นพึ่งตนเองในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า กลุ่ม โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.13 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.852 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับปานกลางทุกด้านโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยได้แก่ การปรับพฤติกรรมในระดับครัวเรือน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.18 รองลงมาคือ ศักยภาพของชุมชนในการพึ่งตนเองและการพึ่งพากันเอง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.12 อันดับสามภูมิคุ้มกันทางปัญญาของชุมชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.12 และ การมีส่วนร่วมของภาคส่วนเพื่อสร้างประชาธิปไตยชุมชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.11 ตามลำดับ สอดคล้องกับงานวิจัยของภัชลดา สุวรรณนวล และคณะ (2565) ที่พบว่า รูปแบบการบริหารจัดการชุมชนวิถีพุทธสู่ความพอเพียงในจังหวัดสุราษฎร์ธานี “4C KHONDI MODEL” เป็นกรอบการพัฒนาชุมชนที่บูรณาการหลักพุทธธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผ่าน 9 รูปแบบสำคัญ ได้แก่ การให้และเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม การสื่อสารด้วยถ้อยคำสุภาพและให้เกียรติ การประพฤติที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นและสาธารณะ ความสม่ำเสมอและมีวินัยในพฤติกรรม การพัฒนาความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นและเศรษฐกิจพอเพียง การปลูกฝังคุณธรรมผ่านวัฒนธรรมประเพณี ความพอประมาณในการดำรงชีวิต ความมีเหตุผลในการตัดสินใจ และการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีด้วยความไม่ประมาทและการเสริมอาชีพ โมเดลดังกล่าวมุ่งสร้างคนดี มีคุณภาพ และชุมชนเข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองและดำรงชีวิตอย่างพอเพียงและยั่งยืน

2. นวัตกรรมกระบวนการเชิงเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่นพึ่งตนเองในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย แนวคิดการเสริมสร้างพลังทางสังคมของชุมชนมุ่งพัฒนาขีดความสามารถในการพึ่งตนเอง โดยอาศัย 5 ด้านสำคัญ ได้แก่ สังคมเข้มแข็งที่มีคุณธรรม การรองรับสังคมสูงวัย ความร่วมมือทุกภาคส่วน ความเสมอภาคทางเพศ และการพัฒนาทุนทางสังคมและวัฒนธรรม โดยประยุกต์หลักอิทธิบาท 4 เป็นกรอบการปฏิบัติ นำไปสู่นวัตกรรมการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นพึ่งตนเองในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลที่เกิดขึ้นคือ 1. การปรับพฤติกรรมระดับครัวเรือนให้มีสุขภาวะ ครอบครัวเข้มแข็ง

และเกื้อกูลกัน 2. การพัฒนาศักยภาพชุมชนให้พึ่งตนเองและพึ่งพากัน ผ่านการพัฒนาคน การรวมกลุ่ม และการจัดการปัญหาาร่วมกัน 3. การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนเพื่อสร้าง ประชาธิปไตยชุมชน พร้อมทั้ง 4. การสร้างภูมิคุ้มกันทางปัญญา ด้วยการเรียนรู้เท่าทันการ เปลี่ยนแปลง การจัดการความเสี่ยง และการพัฒนาผู้นำและคนรุ่นใหม่อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาสุเมธ สมานิติโต (ทวีกุล) (2562) ที่พบว่า โมเดลจำลอง ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุประสิทธิผลพุทธบูรณาการการบริหารงานขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นในจังหวัดพิจิตร ประกอบด้วย 1. ปัจจัยความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ 5 ปัจจัย คือ การบริหารจัดการ ภาวะผู้นำ การมีส่วนร่วม ปัจจัยนำไปสู่ความสำเร็จ (อิทธิบาท) และ บุคลากรที่มีคุณภาพ 2 ประสิทธิผลพุทธบูรณาการการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นในจังหวัดพิจิตร 6 ด้าน คือ ด้านผลสำเร็จในการบรรลุเป้าหมายตามข้อบัญญัติ ด้าน ผลสำเร็จของการจัดเก็บรายได้ ด้านผลสำเร็จของการเบิกจ่ายงบประมาณรายจ่าย ด้าน ผลสำเร็จของโครงการที่บูรณาการร่วมกับหน่วยงานอื่นในการจัดบริการสาธารณะ ด้าน ผลสำเร็จของโครงการที่เป็นประโยชน์ต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และประชาชน และ ด้านผลสำเร็จของโครงการที่สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด

3. ประเมินผลนวัตกรรมกระบวนการเชิงเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่น พึ่งตนเองในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้ ด้านนวัตกรรมเชิง การเสริมสร้างพลังทางสังคมของชุมชน พบว่า ผลการประเมินนวัตกรรมเชิงการเสริมสร้าง พลังทางสังคมของชุมชน พบว่ามีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.76, ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.32) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้าน อยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุดเช่นเดียวกัน ในด้านหลักอิทธิบาท 4 ผลการประเมินโดย รวมอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.81, ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.26) โดยทุก องค์ประกอบมีความเหมาะสมในระดับสูงสุด นอกจากนี้ ด้านนวัตกรรมกระบวนการเชิง เพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่นพึ่งตนเองในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่ามีความ เหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.67, ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.23) และทุกด้านได้รับการประเมินว่าเหมาะสมมากที่สุด สะท้อนถึงความสอดคล้องและ ศักยภาพของนวัตกรรมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งและการพึ่งตนเองของชุมชนอย่าง เป็นระบบและยั่งยืนสอดคล้องกับงานวิจัยของอดิศักดิ์ ปิยะสุวรรณ และคณะ (2566) ที่พบว่า นวัตกรรมการบริหารงานของการประปานครหลวง ประกอบด้วย 1. การสร้าง เสถียรภาพและความมั่นคงของระบบประปา ผ่านการพัฒนาระบบจ่ายน้ำ การบริหาร จัดการน้ำด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ การลดการสูญเสีย และการผลิตที่เป็นมิตรต่อ สิ่งแวดล้อม 2. การยกระดับขีดความสามารถขององค์กรสู่ความเป็นเลิศ โดยมุ่งตอบสนอง

ความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน พัฒนาศักยภาพบุคลากร และส่งเสริมเทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรม 3. การส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียบนพื้นฐานธรรมาภิบาล เพื่อสร้างความร่วมมือ ความเชื่อมั่น และความพึงพอใจอย่างยั่งยืน และ 4. การสร้างความมั่นคงขององค์กรด้านการเงิน ด้วยการบริหารจัดการเงิน และการบัญชีอย่างมีประสิทธิภาพ ใช้จ่ายอย่างคุ้มค่า และยึดมาตรฐานการบริหารจัดการที่โปร่งใสและมีคุณภาพ

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการวิจัยสามารถสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับการเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่นพึ่งตนเองในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย

จากภาพดังกล่าวสามารถอธิบายองค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย ได้ดังนี้ การเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่นพึ่งตนเองในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย 4 ด้านหลัก ได้แก่ 1. การปรับพฤติกรรมระดับครัวเรือน มุ่งสร้างสุขภาพจิตที่ดี สุขภาพในการดำเนินชีวิต และครอบครัวที่อบอุ่นมีคุณภาพ 2 การพัฒนาศักยภาพชุมชนให้พึ่งตนเองและพึ่งพากันเอง ผ่านการพัฒนาคนทุกช่วงวัย การรวมกลุ่ม และการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกิจการชุมชน 3. การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนเพื่อสร้างประชาธิปไตยชุมชน โดยเปิดพื้นที่ให้ประชาชนร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ และร่วมประเมินผลในกระบวนการนโยบายสาธารณะ และ 4. การสร้างภูมิคุ้มกันทางปัญญาของชุมชน ด้วยการเสริมสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพ การจัดการความเสี่ยง และการเรียนรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลก กระบวนการดังกล่าวบูรณาการหลักอิทธิบาท 4 เป็นกลไกสำคัญ ได้แก่ ฉันทะ การปลูกจิตสำนึกรักถิ่นฐานและวัฒนธรรม วิริยะ ความเพียรและความเข้มแข็งในการทำงานเพื่อส่วนรวม จิตตะ ความเอาใจใส่และความรับผิดชอบต่อการกิจชุมชน และวิมังสา การใช้ปัญญาไตร่ตรอง คติวิเคราะห์ และสร้างนวัตกรรมของชุมชน นอกจากนี้ ยังให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างพลังทางสังคมของชุมชนใน 5 ประเด็น ได้แก่ การสร้างสังคมเข้มแข็งที่มีคุณธรรมและไม่ทอดทิ้งกัน การรองรับสังคมสูงวัยอย่างมีคุณภาพ การส่งเสริมความร่วมมือกับทุกภาคส่วน การสร้างความเสมอภาคทางเพศ และการพัฒนาทุนทางสังคมและวัฒนธรรม เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง ความยั่งยืน และการพึ่งตนเองของชุมชนอย่างเป็นระบบในระยะยาว

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานภาครัฐควรกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการสร้างชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืนแบบพึ่งพาตนเองเป็นนโยบายของแต่ละตำบล อำเภอ และนำไปสู่การปฏิบัติอย่างจริงจัง เพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้มีความมั่นคงและยั่งยืน
2. หน่วยงานภาครัฐควรให้การสนับสนุนและปรับปรุงกฎหมายให้มีความทันสมัย เพื่อช่วยเหลือประชาชนให้สามารถพึ่งพาตนเอง เพื่อนำไปสู่การพัฒนาบริบทของชุมชนเกิดการพัฒนาแบบองค์รวม

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ฝ่ายบริหารและฝ่ายปกครองในชุมชนควรมีการสร้างสังคมที่เข้มแข็งไม่ทอดทิ้งกัน รวมทั้งการสร้างชุมชนให้รองรับสังคมสูงวัยอย่างมีคุณภาพทุนทางสังคมและวัฒนธรรม และสร้างความร่วมมือกับทุกภาคส่วนด้วยความเสมอภาคและยุติธรรม

2. ฝ่ายบริหารและฝ่ายปกครองในชุมชนควรมีการสนับสนุนการนำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะหลักอิทธิบาท 4 ได้แก่ ฉันทะ ความพอใจ วิริยะ ความเพียร จิตตะ การเอาใจใส่ วิมังสา การทำด้วยปัญญา เพื่อให้เกิดชุมชนเชิงพุทธบูรณาการร่วมกัน กับองค์ความรู้ต่าง ๆ ในชุมชน

3. ฝ่ายบริหารและฝ่ายปกครองในชุมชนควรสนับสนุนและส่งเสริมการพึ่งตนเอง และการจัดการตนเอง โดยการปรับพฤติกรรมในระดับครัวเรือน พัฒนาศักยภาพของชุมชน ส่งเสริมภูมิปัญญาของชุมชน ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อสร้างประชาธิปไตยชุมชน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) นวัตกรรมเชิงการเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่นพึ่งตนเองจากรูปแบบที่ค้นพบในงานวิจัยนี้ โดยอาศัยการพัฒนาอย่างต่อเนื่องของพื้นที่และปรับใช้กับพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป

2. ควรนำหลักธรรมอื่น ๆ ทางพระพุทธศาสนามาเป็นตัวแปรในการวิจัยเพิ่มขึ้น เนื่องจากแต่ละหลักธรรมล้วนมีความสำคัญ เพื่อพัฒนาให้หลักธรรมเป็นเครื่องชี้วัดทางการพัฒนาชุมชนให้กลายเป็นชุมชนเชิงพุทธบูรณาการต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ประเวศ วะสี. (2553). *การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์.
- พระมหาสุเมธ สมานิตโต (ทวีกุล). (2562). โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของประสิทธิผลพุทธบูรณาการการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดพิจิตร. *วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน*, 25(2), 50-64.
- ภัชลดดา สุวรรณนวล และคณะ. (2565). *รูปแบบการบริหารจัดการชุมชนวิถีพุทธสู่ความพอเพียงในจังหวัดสุราษฎร์ธานี*. *วารสารมหาจุฬานาครธรรมศาสตร์*, 9(1), 34-49.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎีกา. (2559). *สรุปสาระสำคัญ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ. 2560-2564*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎีกา.
- สำนักงานสถิติจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. (2567). *ตัวชี้วัดที่สำคัญของจังหวัด*. สืบค้น 4 กรกฎาคม 2568, จาก : <https://ayuttaya.nso.go.th/>
- สุวัฒน์ คงแป้น. (2563). *12 ปี สภาองค์กรชุมชน ก้าวไปข้างหน้ากับการพัฒนาคุณภาพชีวิต*. กรุงเทพฯ: สำนักประสานเครือข่ายสภาองค์กรชุมชน.

อดิศักดิ์ ปิยะสุวรรณ และคณะ. (2566). การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริม
นวัตกรรมการบริหารงานของ การประปานครหลวง. *วารสารสหวิทยาการ
นวัตกรรมปริทรรศน์*, 7(1), 41-54.

Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. (3rd Ed). New York:
Harper and Row Publications.

